

Ο Νόμος 3304/2005 και οι νέες αρμοδιότητες του Συνηγόρου του Πολίτη

Η ψήφιση του Ν. 3304/2005 για την «Εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανεξαρτήτως φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσαντολισμού» αποτελεί τομή για την προαγωγή της αρχής της ισότητας και την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου στη χώρα μας. Το νομοθέτημα αυτό ενισχύει τον ρόλο του Σ.Π., προσθέτοντας νέες αρμοδιότητες που αναμένεται να συμβάλουν στην αποτελεσματικότερη εκπλήρωση της θεσμικής αποστολής του. Με τις νέες νομοθετικές διατάξεις, η Αρχή δεν εξαιρείται πλέον από τη διερεύνηση αναφορών σχετικών με την υπηρεσιακή κατάσταση προσωπικού του δημοσίου, όταν αυτές αφορούν σε περιπτώσεις διακριτικής μεταχείρισης που εμπίπτουν στο πεδίο των νέων διατάξεων.

Με τον νόμο αυτόν ενσωματώθηκαν στην ελληνική έννοια τάξη δύο Οδηγίες της ΕΕ:

- η Οδηγία 2000/43/EK «περί εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης προσώπων ασχέτως φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής» στους τομείς της απασχό-

λησης, της εργασίας, της συμμετοχής σε σωματεία και επαγγελματικές οργανώσεις, καθώς και στην εκπαίδευση, τις κοινωνικές παροχές και την πρόσβαση στη διάθεση και την παροχή αγαθών και υπηρεσιών που διατίθενται στο κοινό, και

- η Οδηγία 2000/78/EK «για την καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω θρησκείας ή πεποιθήσεων, ειδικών αναγκών, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού» αποκλειστικά στον τομέα της απασχόλησης και της εργασίας.

Οι ρυθμίσεις του νόμου αυτού:

- επιδιώκουν να καταπολεμήσουν τα φαινόμενα τόσο της άμεσης όσο και της έμμεσης διάκρισης
  - παρέχουν ειδική αυτοτελή προστασία έναντι της παρενόχλησης και έναντι κάθε εντολής για διακριτική μεταχείριση
  - οργανώνουν ένα σύνθετο και εν μέρει καινοφανές πλέγμα μηχανισμών προστασίας του θιγόμενου προσώπου
  - μεταφέρουν το βάρος της απόδειξης για τη συνδρομή αθέμιτης διάκρισης υπέρ του θιγομένου, περιορίζοντας την υποχρέωσή του να τεκμηριώνει την καταγγελία του απλώς *prima facie*.

Για τους σκοπούς της προώθησης της ίσης μεταχείρισης, ο ΣΤΠ μπορεί να διεξάγει ευρύτερη έρευνα, να συντάσσει σχετικές εκθέσεις και να συμμετέχει ενεργά στον συντονισμό των κρατικών αρχών και την ευαισθητοποίηση της διοίκησης και της κοινωνίας των πολιτών. Στο πλαίσιο αυτό, ο ΣΤΠ θα αξιοποιήσει τη συνεργασία του με τη νέα Επιτροπή Ίσης Μεταχείρισης του Υπουργείου Δικαιοσύνης, καθώς και με το Σώμα Επιθεώρησης Εργασίας όργανα που έχουν επωμιστεί τον ρόλο των φορέων προώθησης της ίσης μεταχείρισης στον ιδιωτικό τομέα.

Από τότε που άρχισε να ισχύει ο νόμος για την εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης (27.1.2005) ο ΣτΠ διερεύνησε 26 υποθέσεις:

- 9 εκκρεμούν
- 4 επιλύθηκαν υπέρ του πολίτη
- 3 αρχειοθετήθηκαν ως αβάσιμες
- 7 δεν ενέπιπταν στις ρυθμίσεις του νόμου
- 3 δεν ενέπιπταν στις αρμοδιότητες της Αρχής

όσους απέκτησαν την ελληνική ιθαγένεια από τη γέννησή τους. Ο ΣτΠ έκρινε ότι, ενώ η συγκεκριμένη διάταξη εισάγει δυσμενή διάκριση λόγω εθνοτικής καταγωγής σε βάρος των πολιτογραφηθέντων –ομογενών ή αλλογενών– ελλήνων πολιτών, η συγκεκριμένη διάκριση δεν εντάσσεται στο πεδίο εφαρμογής του νόμου για την ίση μεταχείριση, γιατί η χορήγηση αδειών οδήγησης δεν συνιστά παροχή υπηρεσιών αλλά εξαρτάται αποκλειστικά από τη ρυθμιστική αρμοδιότητα των δημόσιων φορέων.

Παροχή υπηρεσιών – Στέγαση

Έλληνας πολίτης, καταγωγής Ρομ, διαμαρτυρήθηκε για την επιβολή υπέρογκων προστίμων από τη Διεύθυνση Πολεοδομίας της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Αργολίδας επειδή είχε αναγείρει σε δικό του οικόπεδο αυθαίρετη πρόχειρη κατοικία για να στεγάσει την οικογένειά του. Επειδή ο ενδιαφερόμενος αδυνατούσε να πληρώσει τα πρόστιμα, το παράπημα κατεδαφίστηκε. Ας σημειωθεί ότι ο πολίτης σκόπευε να καταστρέψει την κατασκευή αυτή μετά το τέλος των οικοδομικών εργασιών για την ανέγερση κατοικίας στο οικόπεδο αυτό, το οποίο είχε αγοράσει αξιοποιώντας δάνειο στο πλαίσιο προγράμματος στεγαστικής αποκατάστασης των Ρομά. Ο ΣτΠ παρενέβη άμεσα, επισημαίνοντας ότι η εσφαλμένη επιβολή προστίμων από τη διοίκηση και η εξώθηση του αναφερόμενου Ρομά σε άμεση κατεδάφιση της πρόχειρης κατοικίας του αποτελούν ενέργειες που ίσως να υποκρύπτουν διακριτική μεταχείριση.

Πολίτης διαμαρτυρήθηκε για την υπέρμετρη καθυστέρηση της αρμόδιας υπηρεσίας του Δήμου Άνω Λιοσίων να της χορηγήσει βεβαίωση τέλους ακίνητης περιουσίας για ακίνητο το οποίο κληρονόμησε, προκειμένου να τη χρησιμοποιήσει κατά τη σύνταξη συμβολαίου αγοραπωλησίας, όπου ο αγοραστής ήταν πολίτης Ρομά. Τελικά, η βεβαίωση χορηγήθηκε ύστερα από παρέμβαση του ΣΤΠ. Ωστόσο, επειδή οι καθυστερήσεις στη χορήγηση βεβαιώσεων τέλους ακίνητης περιουσίας από τον Δήμο Άνω Λιοσίων, ιδίως

Διακρίσεις λόγω φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής

Εργασία

Πολιτογραφηθέίσα Ελληνίδα ουκρανικής καταγωγής ασκούμενη δικηγόρος ζήτησε να μην εφαρμοστεί στην περίπτωσή της άρθρο του Κώδικα Δικηγόρων σύμφωνα με το οποίο αλλογενής ο οποίος αποκτά την ελληνική ιθαγένεια με πολιτογράφηση δεν μπορεί να αποκτήσει άδεια άσκησης επαγγέλματος παρά μόνον αν περάσουν πέντε χρόνια από την απόκτηση της ιθαγένειας. Ο ΣΤΠ έκρινε ότι αυτή η διάταξη θέτει πράγματι τους αλλογενείς πολιτογραφηθέντες Έλληνες σε μειονεκτική θέση συγκριτικά με τους υπόλοιπους Έλληνες ιθαγενείς και συνέστησε στην ενδιαφερόμενη να επανέλθει με αναφορά αφού τελειώσει την άσκησή της. Η Αρχή έχει ήδη θέσει το ζήτημα και στον εμπλεκόμενο δικηγορικό σύλλογο.

Παροχή υπηρεσιών – Πρόσβαση σε αγαθά

Πολιτογραφηθέντες Έλληνες, προερχόμενοι από χώρες της πρώην ΕΣΣΔ, ζήτησαν να άρει το Υπουργείο Μεταφορών την άρνησή του να μετατρέψει τις άδειες οδήγησης που είχαν εκδοθεί στις χώρες προέλευσής τους. Το υπουργείο αρνήθηκε, επικαλούμενο διάταξη σύμφωνα με την οποία η δυνατότητα μετατροπής των αδειών παρέχεται μόνο σε

σε περιπτώσεις αγοραπωλησίας με συμβαλλόμενους μέλη της κοινότητας των Ρομά, είναι σύνηθες φαινόμενο που δημιουργεί υπόνοιες διάκρισης, η Αρχή θα συνεχίσει να παρακολουθεί το ζήτημα.

Εκπαίδευση

Αλβανός υπήκοος διαμαρτυρήθηκε στον ΣΤΠ για την άρνηση χορήγησης του φοιτητικού επιδόματος στέγης, καθώς και υποτροφίας από το ΙΚΥ, με την αιτιολογία ότι δεν διαθέτει ελληνική θιαγένεια. Ο ΣΤΠ διαπίστωσε ότι η σχετική νομοθεσία δεν αναγνωρίζει το δικαίωμα σε αλλοδαπούς σπουδαστές τρίτων χωρών να απολαύουν των παροχών αυτών. Ωστόσο, η διάκριση αυτή, δηλαδή με βάση την θιαγένεια του αιτούντος, δεν εμπίπτει στο προστατευτικό πεδίο του Ν. 3304/2005.

Διακρίσεις λόγω αναπηρίας

Πολίτις με αναπηρία σε ποσοστό 51% προσλήφθηκε στο Νοσοκομείο «Παπαγεωργίου» ως μέλος προσωπικού θαλάμου. Σε αιτημά της για χορήγηση άδειας αναπηρίας έλαβε αρνητική απάντηση από τη διεύθυνση του νοσοκομείου και μετά το τέλος της δοκιμαστικής περιόδου απασχόλησής της απολύθηκε με την αιτιολογία ότι δεν μπορεί να ανταποκριθεί στα καθήκοντά της. Προφορικά, όμως, σύμφωνα με τους ισχυρισμούς της, της δηλώθηκε ότι απολύθηκε επειδή ήταν ανάπορη. Στη συνέχεια, η αναφερόμενη συμμετείχε σε νέα προκήρυξη για την ίδια θέση και δεν επιλέχθηκε με την αιτιολογία ότι όπως ήδη είχε κριθεί, δεν ανταποκρινόταν με επάρκεια στα καθήκοντά της. Η Αρχή έκρινε ότι υπάρχει *prima facie* περίπτωση διακριτικής μεταχείρισης και πρόκειται να ενεργήσει όταν παρέλθει το τρίμηνο από την υποβολή της ένοτασης που έχει υποβάλει η πολίτης ή εκδοθεί η σχετική απόφαση.

Διακρίσεις λόγω ηλικίας

Πολίτης απευθύνθηκε στον ΣΤΠ προκειμένου να εξεταστεί η συμφωνία με την αρχή της ίσης μεταχείρισης των διατάξεων του Κώδικα Δικηγόρων, οι οποίες θέτουν ανώτατο

όριο ηλικίας για την εγγραφή πτυχιούχων Νομικής στο βιβλίο ασκουμένων των δικηγορικών συλλόγων. Η Αρχή διαπίστωσε την ανάγκη περαιτέρω εξειδίκευσης των διατάξεων του Κώδικα Δικηγόρων έτσι ώστε να εναρμονιστούν με τις ελάχιστες απαιτούμενες στον Ν. 3304/2005 προϋποθέσεις υπό τις οποίες είναι θεμιτή η διαφορετική μεταχείριση λόγω ηλικίας στον τομέα της απασχόλησης και της εργασίας.

Διακρίσεις λόγω θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων

Συμμετοχή σε επαγγελματική οργάνωση

Γιατρός μουσουλμανικού Θρησκεύματος, πρώτην υπήκοος Ιορδανίας και νυν έλληνας υπήκοος, διαμαρτυρήθηκε για την άρνηση του Ιατρικού Συλλόγου Θεσσαλονίκης να τον εγγράψει ως μέλος του, μολονότι είχε όλες τις απαιτούμενες προϋποθέσεις. Ύστερα από άτυπη διερευνητική παρέμβαση της Αρχής, η εγγραφή του τελικά πραγματοποιήθηκε.

Παροχή υπηρεσιών

Ομάδα μουσουλμάνων, κατοίκων ενός δήμου του Νομού Ροδόπης, διαμαρτυρήθηκε για τη συμπεριφορά αστυνομικού που υπηρετεί στο αστυνομικό τμήμα της περιοχής, ο οποίος τους επέβαλε πρόστιμα για αμφισβητούμενες παραβάσεις και εξαπέλυσε εναντίον τους απειλές και ύβρεις. Σύμφωνα με τους ισχυρισμούς τους, αυτή η συμπεριφορά αποτελούσε παρενόχληση με βάση τον Ν. 3304/2005. Μολονότι ο ΣΤΠ έκρινε ότι οι καταγγελλόμενες ενέργειες δεν εμπίπτουν στο πεδίο δράσης της Αστυνομίας, πράγμα που θα αποτελούσε «παροχή υπηρεσιών» κατά την έννοια του νόμου, προέβη σε άτυπη διαμεσολάβηση προς την προϊσταμένη αρχή, προκειμένου να ελεγχθεί η νομιμότητα των ενεργειών του αστυνομικού με βάση το γενικότερο νομοθετικό πλαίσιο.

Διακρίσεις λόγω γενετήσιου προσανατολισμού

Πολίτης της ΠΓΔΜ, υπότροφος μεταπτυχιακός φοιτητής του ελληνικού κράτους, κατήγγειλε τη διοίκηση τμήματος του Πανεπιστημίου Αθηνών για διακριτική συμπεριφορά εις βάρος του, λόγω του γενετήσιου προσανατολισμού του. Συγκεκριμένα, η διοίκηση, σε αναφορά του πολίτη για παρενόχληση από τους συμφοιτητές του, έλαβε μέτρα εναντίον του και τον απείλησε μάλιστα με αποβολή ως υπεύθυνο για τη διατάραξη της ομαλής λειτουργίας του τμήματος. Από την έρευνα του ΣτΠ αποδείχθηκε ότι ορθώς το πανεπιστήμιο έκρινε ότι επρόκειτο για σύγκρουση μεταξύ φοιτητών, που είχε ως υπόβαθρο προβληματικές διαπροσωπικές σχέσεις μάλλον παρά τον γενετήσιο προσανατολισμό του αναφερομένου. Διαφώνησε όμως με το ενδεχόμενο αποβολής του φοιτητή. Μετά την παρέμβαση της Αρχής επιτράπηκε στον ενδιαφερόμενο να ολοκληρώσει τις σπουδές του ως υποτρόφου και να αποφοιτήσει. Σε κάθε περίπτωση, πάντως, η τριτοβάθμια εκπαίδευση καλύπτεται ως πεδίο μόνον από την ειδική προστασία κατά των διακρίσεων λόγω φυλετικής και εθνοτικής καταγωγής.

Αξιοποίηση θεσμικών δυνατοτήτων

Σύνθετη δράση για το πρόβλημα της στεγαστικής αποκατάστασης Ρομά

Οι ποικίλες εκδηλώσεις του αποκλεισμού, τον οποίο εξακολουθούν να υφίστανται οι περισσότεροι έλληνες Τσιγγάνοι ή Ρομά, έχουν κατ' επανάληψη απασχολήσει τον ΣτΠ. Ο διαφρωτικός χαρακτήρας του φαινομένου αυτού καθιστά, σε ένα βαθμό, αναποτελεσματική την παρέμβαση φορέων όπως του ΣτΠ, ο οποίος εστιάζει τη δράση του σε ατομικές περιπτώσεις. Ταυτόχρονα όμως καθιστά αναγκαία την ευρύτερη εμπλοκή της

Αρχής στο συγκεκριμένο πεδίο προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου και καταπολέμησης των διακρίσεων. Η ανάδειξη του ΣτΠ σε επίσημο φορέα προώθησης της ίσης μεταχείρισης και καταπολέμησης των διακρίσεων του παρέχει τη δυνατότητα να αναπτύσσει παρεμβάσεις ευρύτερης εμβέλειας σε συνεργασία με φορείς του κράτους, της τοπικής αυτοδιοίκησης και της κοινωνίας των πολιτών.

Στο πλαίσιο αυτό, ο ΣτΠ εστίασε το ενδιαφέρον του στη διαχείριση του σύνθετου προβλήματος της εγκατάστασης των πληθυσμών ελλήνων Ρομά. Η μέχρι σήμερα εμπειρία του ΣτΠ έχει καταδείξει ότι το ζήτημα αυτό αποτελεί το πεδίο στο οποίο συμπυκνώνονται τα βασικά προβλήματα κοινωνικής ένταξης και συμμετοχής του ευαίσθητου αυτού τμήματος του πληθυσμού.

Σκοπός της δράσης του ΣτΠ είναι να αναδειχθούν και να αξιολογηθούν, με αφορμή τις ατομικές αναφορές, τα προβλήματα κοινωνικού αποκλεισμού, ιδίως όσον αφορά στην υγειεινή, την απασχόληση, την εκπαίδευση, τη συμμετοχή στη δημόσια ζωή, καθώς και η αντίδραση της διοίκησης, ιδιαίτερα στα πεδία χωροταξίας-πολεοδομίας, δημοτολογικής κατάστασης, πρόνοιας και εκπαίδευσης. Με αυτό τον τρόπο θα καταστεί δυνατή η συνολικότερη αποτίμηση των πρακτικών της διοίκησης τόσο από τη σκοπιά της νομιμότητας καθαυτής όσο και από τη σκοπιά της αποτελεσματικότητάς τους ως προς τους διακηρυγμένους στόχους της δημόσιας μέριμνας για τους έλληνες Ρομά.

Παράλληλες δράσεις του ΣτΠ

Για να αντιμετωπίσει τη νέα του αρμοδιότητα ο ΣτΠ συγκρότησε πάγια ομάδα για τον χειρισμό υποθέσεων που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του Ν. 3304/2005.

Επίσης συμμετείχε:

- σε σεμινάρια κατάρτισης και διαβούλευσης τα οποία διοργανώθηκαν από διεθνείς φορείς, με στόχο την επίτευξη συμφωνίας των κοινοτικών Οδηγιών με το εθνικό δίκαιο κάθε κράτους-μέλους

- στην Εθνική Ομάδα Εργασίας του προγράμματος κατά των διακρίσεων της ΕΕ
  - στο ευρωπαϊκό δίκτυο Equinet το οποίο συνδέει και συντονίζει τους επίσημους φορείς για την υλοποίηση των κοινοτικών Οδηγιών κατά των διακρίσεων στις χώρες της ΕΕ καθώς και στις υπό ενταξη χώρες.

Ζητήματα εφαρμογής του Ν. 3304/2005

Ο αριθμός των αναφορών οι οποίες διερευνήθηκαν από τον ΣτΠ υπό την ιδιότητά του ως φορέα προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης δεν επιτρέπουν προς το παρόν τη συναγωγή οριστικών συμπερασμάτων, καθιστούν ωστόσο δυνατή τη διατύπωση κάποιων βασικών προκαταρκτικών παρατηρήσεων:

- ✿ Η προσπάθεια εφαρμογής των συγκεκριμένων διατάξεων κατά τη διερεύνηση των υποθέσεων που προσαναφέρθηκαν ανέδειξε σοβαρές ερμηνευτικές δυσκολίες οι οποίες οφείλονται στο ευρύ και αρκετά ασαφές περιεχόμενο των κοινοτικών ρυθμίσεων που ενσωματώθηκαν στην ελληνική έννομη τάξη.
  - ✿ Ο εθνικός νομοθέτης παρέλειψε να κάνει χρήση της δυνατότητάς του να επεκτείνει

το προστατευτικό πεδίο της ρύθμισής του και σε άλλους τομείς, εκτός από αυτούς που ρητά μνημονεύονται στις Οδηγίες, περιοριζόμενος ουσιαστικά στο πεδίο της απασχόλησης. Επίσης, οι φορείς προώθησης της ίσης μεταχείρισης στον ιδιωτικό τομέα δεν διασφαλίζονται με τις συνήθεις προδιαγραφές θεσμικής ανεξαρτησίας.

- Το κοινό παραμένει σε μεγάλο βαθμό απληροφόρητο για το νέο θεσμικό πλαισίο για την καταπολέμηση των διακρίσεων.
  - Τα περισσότερα παράπονα που περιήλθαν στον ΣΤΠ αφορούν σε διακρίσεις για λόγους που η δημοσιοποίησή τους δεν προκαλεί συνήθως πρόσθετο κοινωνικό τίμημα στους θιγομένους (όπως λ.χ. η ηλικία ή η αναπηρία).
  - Η γενική ρήτρα εξαίρεσης από το ρυθμιστικό πεδίο του Ν. 3034/2005 των διακρίσεων λόγω ιθαγένειας, εφόσον τέτοιες διακρίσεις στηρίζονται στην κείμενη νομοθεσία, σε συνδυασμό με το γεγονός ότι στη χώρα μας η πρόσβαση σε πολλούς κλάδους απασχόλησης εξακολουθεί αδικαιολόγητα να συνδέεται με την ελληνική ιθαγένεια, δημιουργεί τις προϋποθέσεις εκτεταμένων διακρίσεων εις βάρος αλλοδαπών για λόγους φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής.